

Piotr Orzeszek

"Pasja Wiedzy", Michał Heller, Józef Życiński, Kraków 2011 : [recenzja]

Studia Ecologiae et Bioethicae 9/2, 143-145

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Michał Heller, Józef Życiński, *Pasja Wiedzy*, Petrus, Kraków 2011, s. 288.

Przyglądając się współczesnej nauce najczęściej koncentrujemy się na poznawaniu teorii naukowych, metod badawczych i klasyfikowaniu wyników naukowego poznania pod kątem ich przydatności. Znacznie rzadziej przyglądamy się sylwetkom samych naukowców, motywom ich działania, życiu, światopoglądowi i wewnętrznym rozterkom, często mającym wpływ na głoszone teorie. Książka pod tytułem „Pasja wiedzy” autorstwa dwu uznanych autorytetów w dziedzinie filozofii Michała Hellera i Józefa Życińskiego ukazuje, że spotkanie z wielkimi umysłami współczesnej nauki może być fascynujące nie tylko ze względu na głoszone przez nich teorie.

Publikacja ta jest zbiorem wydanych już wcześniej osiemnastu esejów wspomnianych autorów. Podejmuje ona za swój przewodni temat myśl, o której często dziś zapominamy. Myśl tę można wyrazić następująco „istnienie nauki, w tym również filozofii zawdzięczamy drzemiącej w człowieku pasji poznania świata”. Autorzy wysuwają tezę, iż nawet gdyby badania naukowe nie niosły za sobą korzyści w postaci postępu technologii i czynienia ludzkiego życia łatwiejszym, uprawilibyśmy naukę dla niej samej. Również wtedy chcielibyśmy wiedzieć, jak zbudowane są atomy i dlaczego gwiazdy świecą. Pasja wiedzy jest bowiem jedną z najbardziej pierwotnych pasji człowieka. Pragnie on to co widzą jego oczy rozłożyć na czynniki, wnikać pod powierzchnię rzeczy i uzyskać odpowiedź na pytanie dlaczego jest tak, a nie inaczej.

Omawiana pozycja to spotkanie między innymi z takimi postaciami nauki jak Alfred North Whitehead, Karol Darwin, Albert Einstein, Bertrand Russell, Karl Popper, czy też Ludwig Wittgenstein. To historia powstawania wielkich współczesnych teorii naukowych opowiedziana z perspektywy ludzkich pragnień, pasji i wewnętrznych rozterek. Czytając artykuły Michała Hellera i Józefa Życińskiego nie możemy się oprzeć wrażeniu, że jest to niewątpliwie cenne dzieło prezentujące odpowiedzi na naukowe pytania jak i podejmujące rozważania popularno-naukowe. Autorzy, że znaną sobie wnikliwością i profesjonalizmem

rozpatrują wiele aspektów często dziś jeszcze kontrowersyjnych teorii. Omawiają między innymi spory dotyczące teorii ewolucji, a także rozważają różnorodne zagadnienia ze styku nauk przyrodniczych z filozofią i z teologią.

Części druga, trzecia i czwarta książki poświęcone są kolejno zagadnieniom ewolucji w przyrodzie, związkom nauki z filozofią oraz związkom nauki z teologią. Autorzy nie stawiają we wzajemnej opozycji nauk empirycznych i religii. Wyrażają natomiast przekonania bliskie poglądom Pierra Lecomte du Nouy, który wyznał kiedyś, że główną radością jego życia było odkrywanie boskich śladów na ścieżkach biologicznych badań oraz wykazywanie, że ateizm nie musi być następstwem przyjęcia postawy naukowej.

Podejmują w swoich rozważaniach między innymi takie zagadnienia jak budząca filozoficzne zdziwienie matematyczność przyrody, efektywność stosowania metody matematycznej w opisie otaczającego nas świata, zagadnienie pola racjonalności czy problem ewolucji pojęć materii i masy. Stawiają jednocześnie pytania o relację nauki do wiary jak również o granice metody badań empirycznych i ludzkiego poznania.

Lektura całej książki dostarcza wrażenia, że wielkiej inteligencji i wybitnemu umysłowi niekoniecznie musi towarzyszyć styl życia nauczyciela akademickiego wpatrzonego w regały bibliotek. Wiele z przedstawionych osób ukazanych zostało niezwykle barwnie. Dzięki temu czytelnik dostrzega, że życie kierowane pasją wiedzy jest doskonałym, dającym satysfakcję spełnianiem własnego powołania. Nieodparcie narzuca się też myśl, że jeśli tylko własna pasja poznawania świata jawi się czytającemu jako mającą znamiona szaleństwa, to nie należy zakuwać jej w kajdany metodologicznej rutyny. Między bowiem szaleństwem a geniuszem różnica jest czasami niewielka.

Lekturę książki urozmaicają starannie dobrane anegdoty. Liczne z nich opisują nieznanne sytuacje z życia wielkich filozofów współczesności. Wiele z tych fragmentów ukazuje szczególne znaczenie jakie dla omawianych postaci nauki miało ich wewnętrzne dążenie do poznawania prawdy o świecie. Znamienne jest to, że każda z wspomnianych

osób traktowała swoją pierwotną pasję niezwykle serio. Przykładem niech będzie zacytowana tu historia:

Któregoś dnia zwrócił się Wittgenstein do Russella z kwestią: „Byłby Pan łaskaw powiedzieć mi, czy jestem kompletnym idiotą, czy też nie?”. Zapytany odparł, iż nie wie i zapytał z kolei o motywy podobnego stawiania sprawy. „Pytam dlatego - wyjaśnił Wittgenstein - gdyż jeśliby okazało się, że jestem kompletnym idiotą, to chciałbym zająć się konstrukcją samolotów, w przypadku przeciwnym chciałbym uprawiać filozofię”. (Heller, Życiński 2011: 42)

Eseje zebrane w książce pochodzą w większości z wcześniejszych publikacji autorów. Kluczem wyboru treści oraz jej klasyfikacji jest niewątpliwie szeroko pojęta filozofia nauki. Chociaż większość publikowanych esejów pozostała w formie zasadniczo niezmienionej to należy stwierdzić, że zamieszczone teksty niewiele straciły na aktualności. Warto więc sięgnąć po omawianą pozycję i odnaleźć w sobie pasję poznawania wiedzy, zrozumienia siebie i otaczającej rzeczywistości.

Piotr Orzeszek
Instytut Filozofii, UKSW, Warszawa